

Wykładnia orzeczeń w polskim postępowaniu cywilnym

Wprowadzenie

Zgodnie z art. 332 Kodeksu postępowania cywilnego¹ (dalej: k.p.c.) sąd jest związany wydanym wyrokiem od chwili jego ogłoszenia. Już w prawie rzymskim obowiązywała zasada *lata sententia desinit esse iudex* oznaczająca, że sędzia, który wydał orzeczenie, przestaje być sędzią w sprawie w sensie wyłączającym możliwość uchylecia lub zmiany wydanego orzeczenia². Wyjątek od tej zasady przewidują przepisy k.p.c. dotyczące między innymi sprostowania, uzupełnienia i wykładni orzeczeń, które umożliwiają naprawienie wadliwych orzeczeń przez ten sam sąd, który je wydał.

Instytucja wykładni orzeczeń unormowana jest w art. 352 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem sąd, który wydał wyrok, rozstrzyga postanowieniem wątpliwości co do jego treści.

---

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296 ze zm.).

² K. Piasecki, *Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia orzeczeń sądów cywilnych*, „Palestra” 1961, nr 9, s. 8; tenże, *Postępowanie sporne rozpoznawcze w sprawach cywilnych*, Warszawa 2010, s. 437; I. Kunicki, *Związanie sądu wydanym orzeczeniem w procesie cywilnym*, Warszawa 2010, s. 101–130.

Definiowanie terminu „wykładnia”

Termin „wykładnia” definiujemy jako interpretowanie, komentowanie, tłumaczenie, wyjaśnienie³. W nauce prawa termin ten najczęściej występuje w kontekście dokonywania wykładni prawa. Wykładnia prawa, czyli interpretacja tekstów prawnych, jest to operacja myślowa, w której toku dokonuje się przekładu zbioru przepisów ogłoszonych w aktach prawodawczych na zbiór norm postępowania równoznaczny, jako całość, z danym zbiorem przepisów. Dokonuje się zatem przyporządkowania różnokształtnym przepisom prawnym norm postępowania rozumianych w jakiś jeden dostatecznie określony sposób. W szerszym natomiast rozumieniu określenie „wykładnia” oznacza zarówno zabiegi składające się na rekonstrukcję norm postępowania z przepisów prawnych, jak i operacje myślowe polegające na wnioskowaniu, na podstawie przynależności określonej normy do danego systemu prawnego, o tym, że do tego systemu prawnego należy też jakaś inna norma, wyprowadzona z pierwszej według określonych reguł wnioskowania⁴. Wykładnia prawa jest to zatem czynność intelektualna, polegająca na formułowaniu jednoznacznych, generalnie abstrakcyjnych i obowiązujących norm z treści przepisów prawnych⁵.

Termin „wykładnia orzeczeń sądowych” nie jest pojęciem prawnym. Został on stworzony przez doktrynę. Ustawodawca w art. 352 k.p.c. nie posłużył się tym sformułowaniem. W kontekście powyższego przepisu pojęcie „wykładni orzeczeń sądowych” możemy zdefiniować jako rozstrzygnięcie wątpliwości co do treści danego orzeczenia.

Uprawnienie do dokonania wykładni

Przepis art. 352 k.p.c. wprowadza wymaganie identyczności podmiotowej sądu, który wydał orzeczenie i sądu uprawnionego do dokonania jego wykładni. Takie sformułowanie przepisu wska-

³ E. Sobol (red.), *Mały słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 1995, s. 1059.

⁴ Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, Warszawa 1994, s. 230.

⁵ J. Jabłońska-Bonca, *Wstęp do nauk prawnych*, Poznań 1994, s. 105.

zuje, że wykładnia orzeczenia jest szczególnym rodzajem wykładni autentycznej, czyli jest dokonywana przez ten sam podmiot, który jest autorem interpretowanego tekstu⁶. Dopuszczalność dokonywania wykładni autentycznej prawa uzasadniona jest w literaturze tym, że każdy organ, który jest upoważniony do wydawania przepisów prawnych, może je również interpretować (zgodnie z sentencją „argumentum a maiori ad minus: cuius est condere eius est interpretari”). W przypadku wykładni orzeczeń uzasadnione jest stwierdzenie, że sąd – jako organ orzekający – jest również upoważniony do wyjaśniania treści wydanych przez siebie orzeczeń. Wykładnia autentyczna orzeczeń sądów cywilnych zmierza do autentycznego wyjaśnienia treści orzeczenia⁷. Pożądane jest zatem, by o wykładni orzeczenia rozstrzygał sąd w tym samym składzie, w którym je wydał. Wówczas wykładnia odpowiadać będzie przesłankom myślowym, jakimi kierował się sąd przy wydawaniu orzeczenia⁸.

Jeżeli wykładni nie może dokonać sąd, który wydał orzeczenie, właściwy do dokonania wykładni jest inny sąd działający na tym samym obszarze⁹. W wypadku trudności w ustaleniu właściwości miejscowej zastosowanie znajdzie art. 45 k.p.c.¹⁰ Przepis ten w powyższej sytuacji upoważnia Sąd Najwyższy do oznaczenia na posiedzeniu niejawnym właściwego sądu.

Przedmiot wykładni

Przedmiotem wykładni, mimo iż nie wynika to wyraźnie z treści przepisu art. 352 k.p.c., może być nie tylko wyrok, ale rów-

⁶ L. Morawski, *Rodzaje wykładni ze względu na podmiot oraz moc wiążącą*, Toruń 2006, s. 33; T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa 1995, s. 120–121.

⁷ K. Piasecki, *Wyroki sądów pierwszej instancji, sądów apelacyjnych oraz Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych, handlowych i gospodarczych*, Warszawa 2007, s. 130; tenże, *Postępowanie sporne*, op. cit., s. 444.

⁸ W. Siedlecki [w:] W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2000, s. 284.

⁹ K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 1–366*, Warszawa 2010, s. 1601.

¹⁰ Ibidem; tenże, *Postępowanie sporne*, op. cit., s. 445.

niez nakaz zapłaty oraz każde postanowienie wydane zarówno w procesie, jak i w postępowaniu nieprocesowym. Chodzi tu zarówno o orzeczenia sądów pierwszej instancji, jak i sądów odwoławczych, i to bez względu na to, czy zawierają one rozstrzygnięcia co do istoty, czy też regulują kwestie proceduralne (np. umorzenie lub zawieszenie postępowania). Szczególne znaczenie ma wykładnia wyroku sądu drugiej instancji, uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji, jeżeli na skutek niejasnego sformułowania wyroku sądu drugiej instancji nie wiadomo, w jakim zakresie sąd drugiej instancji uchylił zaskarżony wyrok, a w jakim oddalił apelację. Do dokonania wykładni wyroku sądu drugiej instancji powołany jest, w przedstawionej sytuacji, wyłącznie ten sąd¹¹. Można dokonać wykładni wyroku nie tylko końcowego, ale i częściowego oraz wyroku zaocznego¹². Zdaniem K. Piaseckiego, wykładni podlegają zarówno wyroki prawomocne, jak i nieprawomocne¹³. Wykładni w trybie art. 352 k.p.c. nie podlegają orzeczenia sądów zagranicznych. Mogą one być ewentualnie, w uzasadnionych sytuacjach, przedmiotem wykładni *ad hoc*, incydentalnej. Natomiast wykładni może podlegać orzeczenie wydane w postępowaniu dotyczącym uznania orzeczenia sądu zagranicznego¹⁴. Omawiana regulacja nie dotyczy również rozstrzygania przez sąd wątpliwości co do treści zgodnych oświadczeń woli złożonych przez obie strony w formie ugody zawartej przed sądem¹⁵. Stanowisko takie zajął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 21 lutego 1973 r.¹⁶ W uzasadnieniu tego orzeczenia wskazano, iż „poza dyspozycją art. 352 k.p.c. nie ma w tym zakresie innego przepisu, a art. 352 k.p.c. mieści się w dziale zatytułowanym »Orze-

¹¹ W. Siedlecki, op. cit., s. 283.

¹² A. Góra-Błaszczkowska, *Orzeczenia w procesie cywilnym. Art. 316–366 k.p.c. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 140.

¹³ K. Piasecki, *System prawa procesowego cywilnego t. II. Postępowanie rozpoznawcze przed sądami pierwszej instancji*, red. Z. Resich, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź 1987, s. 381; tenże, *Sprostowanie*, op. cit.

¹⁴ K. Piasecki, *Kodeks postępowania cywilnego*, op. cit., s. 1601.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ III CRN 415/72, OSNC z 1974 r. Nr 1, poz. 10.

czenia« i w rozdziale obejmującym wyroki, sam zaś stanowi, że sąd, który wydał wyrok, rozstrzyga postanowieniem wątpliwości co do jego treści. Sąd więc uprawniony jest do rozstrzygania wątpliwości co do treści zapadłego orzeczenia, ponieważ sam je wydał. Dlatego art. 352 k.p.c. nie dotyczy rozstrzygania przez sąd wątpliwości co do treści zgodnych oświadczeń woli złożonych przez strony, chociaż sąd patronował rokowaniom tych stron”.

Institucja wykładni orzeczeń ma również zastosowanie do rozstrzygnięć Sądu Najwyższego. Sąd ten dokonuje wykładni wydanego przez siebie orzeczenia wówczas, gdy jego treść została sformułowana w sposób niejasny, uniemożliwiający jednoznaczne rozumienie tekstu¹⁷.

Potrzeba dokonania wykładni i jej zakres

Potrzeba dokonania wykładni orzeczenia jest wynikiem albo wadliwego, nie dość precyzyjnego, sformułowania orzeczenia, albo nieprawidłowego jego rozumienia przez stronę. Może być również rezultatem sprzecznych stanowisk stron co do treści orzeczenia¹⁸. Konieczność usunięcia wątpliwości co do treści wyroku może zająć przy ustalaniu granic powagi rzeczy osądzonej wyroku, jak również ustalaniu innych jego skutków. Może również wystąpić, gdy powstaną wątpliwości przy jego wykonaniu¹⁹. Jeżeli wątpliwości co do treści orzeczenia spowodowane są oczywistą omyłką, to niezbędne jest ograniczenie się sądu do sprostowania orzeczenia²⁰.

¹⁷ A. Góra-Błaszczkowska, op. cit., s. 140; postanowienie Sądu Najwyższego z 15.01.2001 r., I PZ 29/00, OSNAPiUS 2002, Nr 17, poz. 413.

¹⁸ K. Piasecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, op. cit., s. 1600; J. Świczkowski, *Wykładnia orzeczeń w sądowym postępowaniu cywilnym*, „Problemy Egzekucji” 2002, nr 21, s. 65 i in.

¹⁹ Z. Resich [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1997, s. 362 i in.; P. Telenga [w:] A. Jakubecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2008, s. 474.

²⁰ K. Piasecki, *Kodeks postępowania cywilnego*, op. cit., s. 1600.

Wykładni podlega zarówno sentencja orzeczenia, jak i jego uzasadnienie²¹.

Przepisy kodeksu postępowania cywilnego nie określają bliżej zakresu wykładni. W szczególności nie wyjaśniają, jakie wątpliwości co do treści orzeczenia mogą wywołać potrzebę jego wykładni. Pozostawione to jest ocenie sądu zależnie od okoliczności konkretnej sprawy²². Wykładnia nie może prowadzić do zmiany orzeczenia albo jego uzasadnienia²³. Wykładnia orzeczenia nie może również prowadzić do nowego rozstrzygnięcia ani do uzupełnienia poprzedniego rozstrzygnięcia. Wykładnia orzeczenia nie może być także oparta na nowych dowodach ani na nowych okolicznościach faktycznych sprawy²⁴. Ponadto, nie może ona być sprzeczna z treścią sentencji ani uzasadnienia i nie może opierać się na nowej ocenie sprawy pod względem prawnym lub faktycznym²⁵.

Wymagania formalne dotyczące wydania wykładni

W świetle art. 352 k.p.c. wykładni orzeczenia sąd może dokonać na wniosek albo z urzędu²⁶. Legitymowanymi do złożenia wniosku o wykładnię orzeczenia są: strona, uczestnik postępowania, interwenient uboczny, komornik, prokurator, inny podmiot

²¹ F. Rosengarten, *Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia orzeczeń w postępowaniu cywilnym*, „Nowe Prawo” 1971, nr 6, s. 881.

²² W. Siedlecki, op. cit., s. 283.

²³ F. Rosengarten, op. cit., s. 880; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 października 1978 r., IV CR 144/78.

²⁴ W. Siedlecki, op. cit., s. 284; K. Piasecki, *System prawa procesowego*, op. cit., s. 381; tenże, *Sprostowanie, uzupełnienie*, op. cit., s. 16.

²⁵ F. Rosengarten, op. cit., s. 880; K. Piasecki, *System prawa procesowego*, op. cit., s. 381; tenże, *Sprostowanie, uzupełnienie*, op. cit., s. 16.

²⁶ Zob.: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3.06.1966 r., II CZ 75/66, OSNC z 1967 r., Nr 2, poz. 29; I. Hajduk-Hawrylak, *Wykładnia przepisów prawnych dokonywana przy wydawaniu orzeczeń oraz wykładnia orzeczeń w procesie cywilnym*, [w:] Ł. Błaszczak (red.), *Wokół problematyki orzeczeń*, Toruń 2007, s. 239.

działający na tych samych zasadach (np. Rzecznik Praw Obywatelskich) oraz organizacja społeczna.

Dokonanie wykładni orzeczenia nie jest ograniczone żadnym terminem, może zatem nastąpić w każdym czasie. Wniosek o wykładnię powinien spełniać warunki pisma procesowego (art. 126 k.p.c.), a ponadto dokładnie określać wątpliwości co do treści, jakie w drodze wykładni mają być usunięte. Brak tego szczegółowego wymagania podlega uzupełnieniu w trybie tak zwanego postępowania naprawczego, a zatem przewodniczący powinien wydać zarządzenie wzywające do wskazania wątpliwości – w terminie tygodniowym, pod rygorem zwrotu wniosku (art. 130 k.p.c.)²⁷.

Zgłoszenie wniosku o wykładnię nie wywiera żadnego wpływu na bieg terminu do złożenia środka odwoławczego i jest również niezależne od zaskarżalności czy prawomocności orzeczenia, którego wykładnia dotyczy. Wniosek o wykładnię i środki zaskarżenia z reguły nie wyłączają się wzajemnie, bowiem wadliwości orzeczenia, które uzasadniają jego wykładnię, nie mogą stanowić podstawy do zaskarżenia. Stronie nie przysługuje zatem prawo wyboru trybu zaskarżenia lub wykładni. Stosownie zaś do okoliczności oba te tryby mogą znaleźć zastosowanie, każdy w swoim zakresie²⁸. Złożenie wniosku o wykładnię nie może więc stanowić powodu do żądania przywrócenia terminu do złożenia środka odwoławczego. Nie wydaje się również możliwe łączne składanie wniosku o wykładnię i środka zaskarżenia, ponieważ rozpatrywanie wniosku o wykładnię nie należy do kompetencji sądu odwoławczego²⁹.

Sąd podejmuje decyzje w przedmiocie wykładni orzeczenia mocą postanowienia, i to zarówno, gdy dokonuje wykładni orzeczenia, jak i wówczas, gdy odmawia jej wydania. Postanowienie to może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym, jednakże w takim wypadku doręczane jest ono z urzędu stronom postępowania. Jak na-

²⁷ H. Pietrkowski, *Zarys metodyki pracy sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2007, s. 420.

²⁸ W. Siedlecki, op. cit., s. 283.

²⁹ K. Piasecki, *Kodeks postępowania cywilnego*, op. cit., s. 1066.

tomiast wynika z użytego w treści art. 352 k.p.c. sformułowania, „postanowienie w tym przedmiocie sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym”, w przedmiocie wykładni orzeczenia wydanie postanowienia może również nastąpić po przeprowadzeniu rozprawy³⁰. W przypadku wydania postanowienia na posiedzeniu niejawnym postanowienie wyjaśniające wątpliwości rozstrzygnięcia zawartego w wyroku doręczane jest z urzędu stronom postępowania.

Jeśli sąd orzekł w sposób niebudzący wątpliwości, iż nie zachodzi konieczność dokonywania wykładni treści orzeczenia, a mimo to strona złożyła wniosek o wykładnię, sąd powinien postanowieniem taki wniosek oddalić jako bezzasadny. Jeśli wniosek jest zasadny, sąd powinien, uwzględniając go, wydać postanowienie, w którym rozstrzygnie wątpliwości co do treści orzeczenia³¹.

Wykładnia orzeczenia powinna zmierzać nie tylko w kierunku wyjaśnienia myśli sędziego i jego zamiaru, jeśli myśl ta nie jest zbyt jasno wyrażona, ale i w kierunku takiej interpretacji, która odpowiadałaby przepisom prawa oraz względom słuszności, uwzględniając całość materiału dowodowego, co nie może być jednak sprzeczne z treścią sentencji zapadłego już wyroku lub sentencji łącznie z motywami³².

Sąd orzekający powinien oddalić wniosek o dokonanie wykładni wyroku, jeżeli zmierza on wyłącznie do wyjaśnienia zawartych w uzasadnieniu orzeczenia wyrażeń prawniczych i znaczenia słów albo do polemiki ze stanowiskiem sądu orzekającego w sprawie i wskazaniem co do dalszego postępowania. Wyjaśnienia znaczenia słów i zwrotów prawniczych oraz zagadnień wymienionych w uzasadnieniu, wspomnianym na wstępie, wyroku wnioskodawca może znaleźć w orzecznictwie Sądu Najwyższego³³.

³⁰ J. Świeczkowski, op. cit., s. 61.

³¹ H. Pietrkowski, op. cit., s. 420.

³² A. Góra-Błaszcykowska, op. cit., s. 140–141.

³³ Postanowienie Sądu Najwyższego z 8.01.1998 r., III AO 25/97, OSNAPiUS 1999, Nr 4, poz. 151.

Postanowienia uwzględniające wniosek o wykładnię, jak i odmawiające dokonania wykładni podlegają zaskarżeniu w drodze zażalenia (art. 394 § 1 pkt 8 k.p.c.). Postanowienie, którego przedmiotem jest wykładnia orzeczenia, nie podlega kontroli kasacyjnej. Jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy w sentencji postanowienia z dnia 11 maja 1998 r.³⁴: „postanowienie w przedmiocie wykładni orzeczenia i postanowienie odmawiające sporządzenia uzasadnienia tego orzeczenia nie kończą postępowania w sprawie w rozumieniu art. 392 § 1 k.p.c.”

Wniosek o wykładnię nie podlega opłacie. Natomiast opłacie podlega zażalenie na wydane postanowienie w wysokości 1/5 opłaty (art. 19 ust. 3 pkt 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych)³⁵.

Dokonana w trybie art. 352 k.p.c. wykładnia orzeczenia stanowi integralną część orzeczenia, którego dotyczy. Wykładnia taka ma moc wiążącą w stosunku nie tylko do stron i sądu, który wydał orzeczenie i dokonał jego wykładni, lecz także wiąże inne sądy i organy państwowe, a w wypadkach w ustawie przewidzianych również inne osoby.

Po dokonaniu wykładni nie można pojmować treści orzeczenia w sposób sprzeczny z dokonaną w omawianym trybie wykładnią.

Podsumowanie

Rola wykładni orzeczeń jest bardzo istotna. W praktyce instytucja ta jest szeroko stosowana. Pozwala ona bowiem na wyeliminowanie w orzeczeniu takich wad, jak niejasność, niezrozumiałość. Usunięcie tych wad następuje w ten sposób, że sąd nadaje orzeczeniu rzeczywisty, prawidłowy sens, nie odstępując od swego orzeczenia oraz nie zmieniając oceny faktycznej i prawnej, której wyrazem jest dane orzeczenie³⁶.

³⁴ I CKN 229/98, OSNC z 1999 r., Nr 1, poz. 8.

³⁵ Por.: orzeczenie Sądu Najwyższego z 22.03.1978 r., IV CZ 43/78, OSNCP 1979, Nr 1, poz. 10.

³⁶ K. Piasecki, *Sprostowanie, uzupełnienie*, op. cit., s. 8.

